

УДК 633.34(477+100)

DOI: 10.37128/2707-5826-2025-4-16

**АНАЛІЗ СОРТОВИХ РЕСУРСІВ СОЇ
СТАНОМ НА 2025 РІК В УКРАЇНІ**

А.В. КОВАЛЬЧУК,

Співзасновник фермерського
господарства «САВАОФ»

У статті наведено аналіз сортів сої, які занесено до державного Реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні станом на 2025 рік. Проведено аналіз сортів сої за групами стиглості, країнами-заявниками та роками внесення сортів рослин до реєстру. Станом на 2025 рік до Реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні було внесено 365 сортів сої. Ранньостиглих – 134 шт. або 37,0% скоростиглих – 58 шт. або 16,0%, середньоранніх – 46 шт. або 13,0%, середньостиглих – 122 шт. або 33,0%, пізньостиглих – 5 шт. або 1,0%. За групами стиглості, найбільша кількість сортів сої припадає на ранньостиглу групу 37,0%, на нашу думку це пов'язано із незначною тривалістю вегетаційного періоду у цих сортів, які гарантовано дозрівають у будь-якій зоні вирощування України та нижчим параметрами збиральної вологості на час збирання.

Найбільша кількість сортів, які занесені до державного Реєстру сортів рослин придатних до поширення в Україні припадає на вітчизняну селекцію (UA) – 135 шт. або 37%, а також на канадську селекцію (CA) – 74 шт., або 20 %, Франція (FR) – 40 шт. або 11,0%, Австрія (AT) – 33 шт. або 9,0%, Німеччина (DE) – 18 шт., (США) US – 12 шт., Італія (IT) – 10 шт., Польща (PL) – 8 шт., Угорщина (HU) – 8 шт., Румунія (RO) – 7 шт., Бельгія (BE) – 6 шт., Аргентина (AR) – 3 шт., інші (others) – 11 шт.

Впродовж останніх п'яти років занесено до Реєстру занесено від 19 до 57 шт., сортів частку їх від загальної кількості складає 53,0%. Окрім того, доволі значна кількість сортів у Реєстрі представлена сортами, які були занесені впродовж 2014-2019 рр. – 32,0%. Тобто, необхідно зазначити, що в Україні є достатньо сортових ресурсів сої для забезпечення потреб господарств товарного виробництва зерна, враховуючи достатній асортимент сортів сої для проведення сортозаміни.

Ключові слова: сорти, група стиглості, країна-заявник, рік, Реєстр.

Рис. 3. Літ. 11.

Постановка проблеми. Соя – важлива зернобобова культура продовольчого і кормового використання, яка займає стійкі провідні позиції, потреба у якій щорічно зростає. Більше 80% світового виробництва сої припадає на США, Бразилію та Аргентину. В Україні актуальним є селекція на створення сортів, які відзначаються високою адаптивністю до умов вирощування (стабільність елементів зернової продуктивності), які поєднують різну тривалість вегетаційного періоду із морфологічною і генетичною неоднорідністю, стійкістю до вилягання та розтріскування бобів, хвороб, фотоперіодично-нейтральні в умовах зон Лісостепу і Полісся, що відзначаються високим вмістом білка та олії, під час дозрівання яких швидко всихають листки, із високим прикріпленням нижніх бобів, тобто відзначаються високою технологічністю [1].

На перспективу в Україні планується експортувати до 14,1 млн. т, що дозволить зайняти друге місце у світі. Найбільшими вітчизняними виробниками сої є МХП (Миронівський хлібопродукт), Агропромисловий холдинг «Астарта-

Київ», АТК (Аграрна технологічна компанія), «Віктор і Ко» (торгова марка «Королівський смак») та «Фалькон-Агро» [2].

Створенням нових сортів в Україні займається цілий ряд вітчизняних селекційних установ, зокрема: Національний науковий центр «Інститут землеробства НААН», «Інститут зрошуваного землеробства НААН»,

Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннєзнавства та сортовивчення, Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН, Інститут сільського господарства Степу НААН, Буковинська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту сільського господарства Карпатського регіону [3].

Забезпечення високого рівня урожайності сої до 3,5-4 т/га може бути реалізовано за правильного вибору високопластичного сорту та вирощування його у конкретних ґрунтово-кліматичних умов, що сприятиме розкриттю його генетичного потенціалу, який закладено селекціонерами [4].

Тому післяреєстраційне вивчення сортів за показниками адаптивності (пластичності і стабільності) у різному екоградієнті необхідно проводити за оптимізації відповідних технологій вирощування, які застосовуються у відповідній зоні [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одержання максимального потенціалу закладеного у сортах можливе за правильного вибору сорту [6], що належить до найбільш доступного у технології вирощування агрозаходу, який забезпечує пристосованість рослин певного сорту до відповідних умов середовища. Застосування цього агрозаходу забезпечує підвищення рівня урожайності до 2 т/га [7].

Він належить до високоефективних та недорогих агрозаходів, який дозволяє зменшити дію негативного впливу абіотичних і біотичних чинників на рівень урожайності сортів. Для підвищення адаптивності до відповідних ґрунтово-кліматичних умов необхідно вирощувати сорти із різною тривалістю вегетаційного періоду та високою стійкістю до несприятливих біотичних умов. Більшість сортів сої відзначаються специфічною адаптивною здатністю, тобто пристосованістю до вирощування у вузьких екологічних умовах. Залежно від групи стиглості сортів для кожної зони рекомендовано відповідні сорти, які гарантовано дозрівають і формують високий рівень урожайності. Сорти сої необхідно розміщати у тих зонах вирощування, де вони здатні максимально реалізувати генетичний потенціал, який у них закладено. Зокрема, для зони Лісостепу найбільш придатними є середньоранні та середньостиглі сорти, які гарантовано дозрівають та пристосовані до цих умов вирощування [8].

Крім того, чим скоростигліший сорт, тим більш оптимізованою має бути для нього технологія вирощування. Так як частка сорту у формуванні рівня урожайності становить до 30%, що зумовлюється едафічними умовами, вологозабезпеченням, сумою ефективних температур, технологічними прийомами вирощування. Крім того, сорти тривалішого вегетаційного періоду

здатні застосовувати компенсаторні механізми за дефіциту опадів у певний період, за відновлення волого забезпечення у інший період до певної межі. Скоростиглі ж сорти за скороченого вегетаційного періоду певною мірою обмежені щодо тих переваг, які є у форм більш тривалого вегетаційного періоду, тому за наявності відповідних умов вони відзначаються інтенсивним ростом і розвитком, а за їх відсутності значно знижують рівень урожайності. Тому застосування адаптивної технології вирощування для кожного сорту сої є важливим питанням у реалізації рівня урожайності цих сортів [8].

При цьому показником застосування відповідної адаптивної технології його вирощування є рівень урожайності певного сорту. Якщо урожай використовується на продовольчі і фуражні цілі, то значення має кількість одержаного врожаю із площі посіву [8].

Україна має значні можливості для збільшення валового виробництва сої не лише шляхом збільшення посівних площ, а завдяки створенню нових сортів зі стабільно високою урожайністю. Завдяки наполегливій праці селекціонерів наукових установ вдалося значно підвищити рівень урожайності сортів сої вітчизняної селекції, який загалом складає: ранньостиглих – 2,5–3,0 т/га, середньоранньостиглих – 3,0–4,0 т/га, середньостиглих – 4,1–5,0 т/га [9].

Матеріали і методи досліджень. Дослідження сортового сортименту сої проводили на основі опрацювання Державного реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні на 2025 рік [10], а також Методики проведення експертизи сортів рослин групи зернових, круп'яних та зернобобових на придатність до поширення в Україні [11].

Під час проведення дослідження використані такі методи: аналітичний, статистичний, розрахунковий та порівняльний методи.

Виклад основного матеріалу досліджень. Станом на 2025 рік до Реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні було внесено 365 сортів сої.

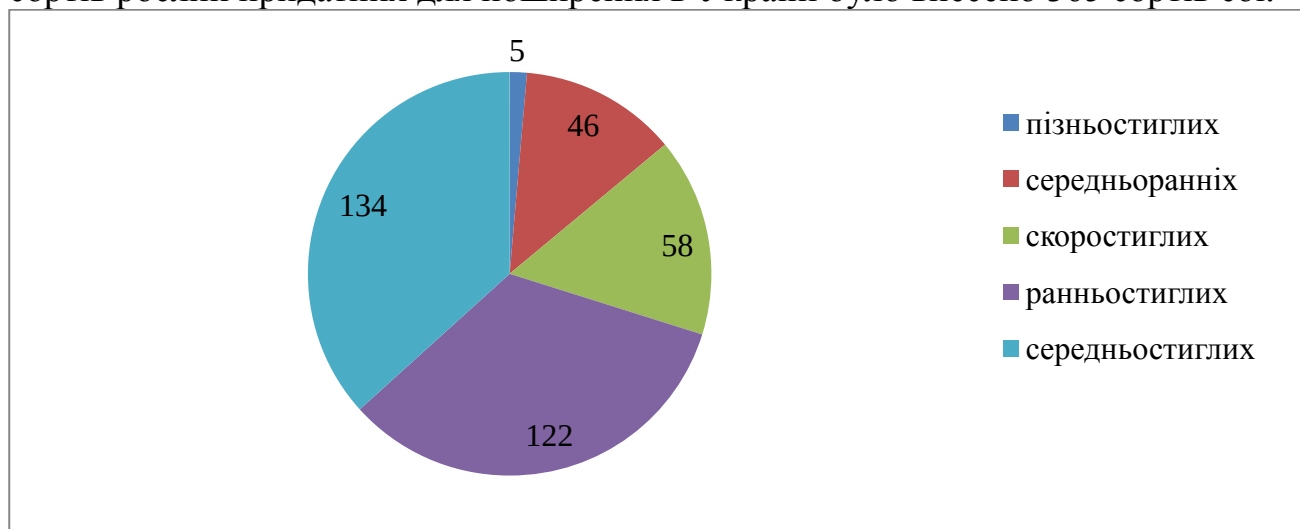

Рис. 1. Розподіл сортів сої занесених до Державного реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні станом на 2025 рік за тривалістю вегетаційного періоду

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

Ранньостиглих – 134 шт. або 37,0% скоростиглих – 58 шт. або 16,0%, середньоранніх – 46 шт. або 13,0%, середньостиглих – 122 шт. або 33,0%, пізньостиглих – 5 шт. або 1,0%. За групами стиглості, найбільша кількість сортів сої припадає на ранньостиглу групу 37,0%, на нашу думку це пов'язано із незначною тривалістю вегетаційного періоду у цих сортів, які гарантовано дозрівають у будь-якій зоні вирощування України та нижчим параметрами збиральної вологості на час збирання. Крім того, ця група стиглості забезпечує за сприятливих умов вирощування одержання стабільно гарантованого рівня урожайності, цій групі стиглості порівняно із сортами більш тривалого періоду вегетації потрібно меншу кількість води. Також ця група стиглості може встигнути завершити вегетаційний період до настання засухи. Значна кількість припадає на сорти сої середньостиглої групи (33%), саме сорти сої цієї групи стиглості за сприятливих гідротермічних умов відповідного вегетаційного періоду забезпечують найвищий рівень урожайності, так як у них більш тривалий вегетаційний період. Тому ці сорти поряд із ранньостиглою групою користуються попитом у господарств товарного виробництва зерна. На групу скоростиглих припадає 16%, сорти цієї групи стиглості можуть дозрівати в умовах зони Полісся та забезпечувати до двох врожаїв у зоні Степу, що є досить привабливим для сільськогосподарських підприємств.

На рис. 2 наведено розподіл сортів сої за країнами-заявниками занесених до Державного реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні, 2025 р.

Необхідно зазначити, що найбільша кількість сортів, які занесені до державного Реєстру сортів рослин придатних до поширення в Україні

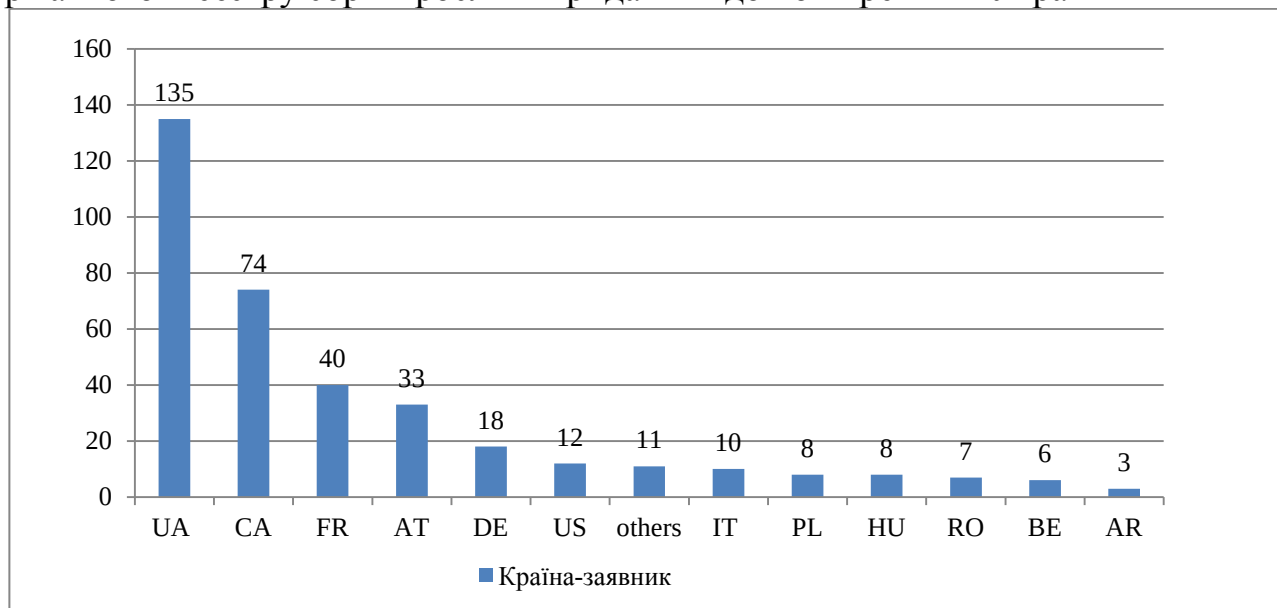

Рис. 2. Розподіл сортів сої за країнами-заявниками занесених до Державного реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні, 2025 р.

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

припадає на вітчизняну селекцію (UA) – 135 шт. або 37%, а також на канадську селекцію (CA) – 74 шт., або 20 %, Франція (FR) – 40 шт. або 11,0%, Австрія (AT) – 33 шт. або 9,0%, Німеччина (DE) – 18 шт., (США) US – 12 шт., Італія (IT) – 10 шт., Польща (PL) – 8 шт., Угорщина (HU) – 8 шт., Румунія (RO) – 7 шт., Бельгія (BE) – 6 шт., Аргентина (AR) – 3 шт., інші (others) – 11 шт.

Отже, у державному Реєстрі сортів рослин України придатних для поширення в Україні більше 50% припадає на сорти, які створенні в Україні і Канаді. Кількість сортів сої, які занесені до державного Реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні залежно від року державної реєстрації наведено на рис. 3.

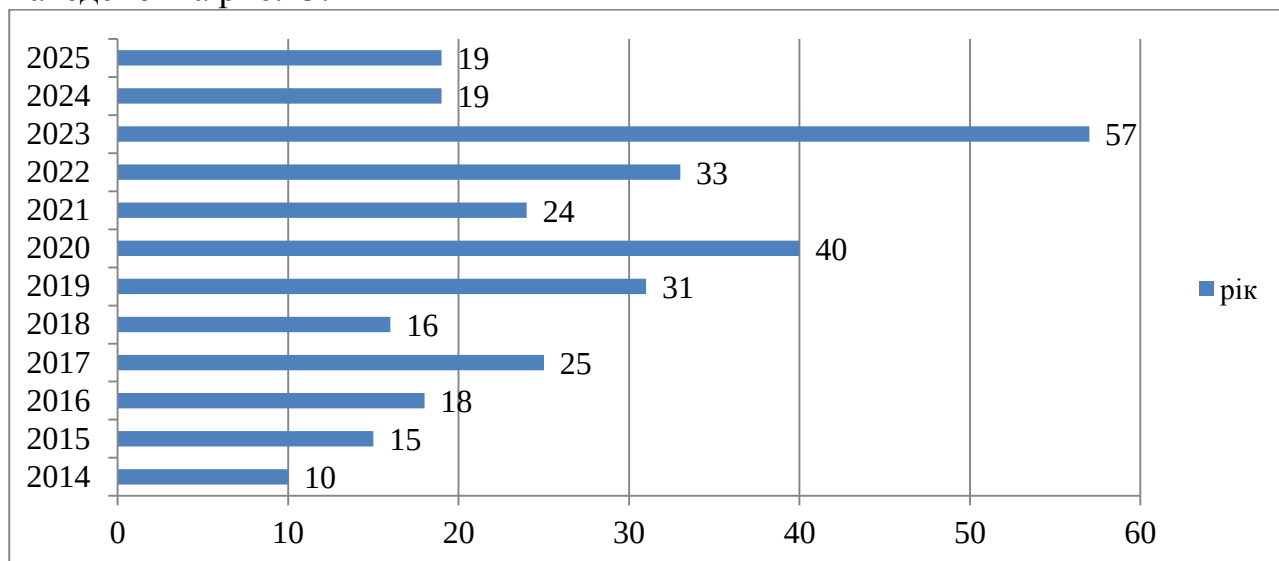

Рис. 3. Кількість сортів сої, які занесені до державного Реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні залежно від року державної реєстрації

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

2023 – 57 шт., 2020 – 40 шт., 2022 – 33 шт., 2019 – 31 шт., 2017 – 25 шт., 2021 – 24 шт., 2024 – 19 шт., 2025 – 19 шт., 2016 – 18 шт., 2015 – 15 шт., 2013 – 18 шт., 2018 – 16 шт., 2014 – 10 шт., 2007 – 4 шт., 1998 – 3 шт., 2011 – 3 шт., 2003 – 4 шт., 2001 – 3 шт., 2010 – 5 шт., 2009 – 3 шт., 2012 – 2 шт., 1992 – 1 шт., 2005 – 2 шт., 2004 – 3 шт., 1995 – 1 шт., 2008 – 3 шт., 2006 – 1 шт., 2000 – 1 шт., 2002 – 1 шт.

Отже, найбільша кількість сортів сої, які занесені до державного Реєстру сортів рослин придатних до поширення в Україні занесено впродовж останніх п'яти років від 19 до 57 шт., на частку цих сортів від загальної кількості приходить 53,0%. Окрім того, значна кількість сортів у Реєстрі представлена сортами, які були занесені впродовж 2014-2019 рр. – 32,0%. Тобто, необхідно зазначити, що в Україні є достатньо сортових ресурсів сої для забезпечення потреб господарств товарного виробництва зерна, враховуючи достатній асортимент сортів сої для проведення сортозаміни.

Висновки і перспективи досліджень. Станом на 2025 рік до Реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні було внесено 365 сортів сої. Ранньостиглих – 134 шт. або 37,0% скоростиглих – 58 шт. або 16,0%, середньоранніх – 46 шт. або 13,0%, середньостиглих – 122 шт. або 33,0%, пізньостиглих – 5 шт. або 1,0%.

Найбільша кількість сортів, які занесені до державного Реєстру сортів рослин придатних до поширення в Україні припадає на вітчизняну селекцію (UA) – 135 шт. або 37%, а також на канадську селекцію (CA) – 74 шт., або 20 %, Франція (FR) – 40 шт. або 11,0%, Австрія (AT) – 33 шт. або 9,0%, Німеччина (DE) – 18 шт., (США) US – 12 шт., Італія (IT) – 10 шт., Польща (PL) – 8 шт., Угорщина (HU) – 8 шт., Румунія (RO) – 7 шт., Бельгія (BE) – 6 шт., Аргентина (AR) – 3 шт., інші (others) – 11 шт.

Максимальну кількість сортів сої занесено до державного Реєстру сортів рослин придатних до поширення в Україні впродовж останніх п'яти років від 19 до 57 шт., частка цих сортів від загальної кількості складає 53,0%. Окрім того, велика кількість сортів у Реєстрі представлена сортами, занесених впродовж 2014-2019 рр. – 32,0%. Отже, необхідно відмітити, що в Україні є достатньо сортових ресурсів сої для забезпечення потреб господарств товарного виробництва зерна для проведення сортозаміни.

Список використаної літератури

1. Івасик М.В., Бахмат М.І. Підвищення продуктивності зерна сої в умовах Поділля. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. Сільськогосподарські науки*. 2022. Вип. 2 (37). С. 51–57. DOI: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2022-2-8>.
2. Лебідь Л. Рекордне вирощування. Куди і як експортуватиметься українська соя. 2023. Верес. URL: <https://agroportal.ua/publishing/lichnyi-vzglyad/rekordne-viroshchuvannya-kudi-i-yak-eksportuvatimetsya-ukrajinska-soy> (дата звернення: 02.02.2024).
3. Петриченко В.Ф., Корнійчук О.В. Наукове забезпечення виробництва кормів в умовах воєнного стану. *Корми і кормовиробництво*. 2022. Вип. 93. С. 10–20. DOI: 10.31073/kormovyrobnytstvo202293-01.
4. Білявська Л.Г., Рибальченко А.М. Мінливість господарсько-цінних ознак сої в умовах Лівобережного Лісостепу України. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2019. Вип. 1. С. 65–72. DOI: <https://doi.org/10.31210/visnyk2019.01.08>.
5. Рибальченко А. М. Пластичність та стабільність господарських ознак колекційних зразків сої. *Зрошуване землеробство. Селекція, насінництво*. 2021. Вип. 76. С. 69–74. DOI: <https://doi.org/10.32848/0135-2369.2021.76.13>.
6. Любич В.В. Технологічне оцінювання якості насіння сої залежно від сорту. *Вісник Уманського національного університету садівництва*. 2020. № 2. С. 32–37. DOI: 10.31395/2310-0478-2020-2-32-37.

7. Krisdiana R., Prasetiaswati N., Sutrisno I., Rozi F., Harsono A., Made Jana Mejaya. Financial feasibility and competitiveness levels of soybean varieties in rice-based cropping system of Indonesia / *Sustainability*. 2021. Vol. 13, no. 15. Article no. 8334. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13158334>.

8. Лемешик А.В., Новицька Н.В. Формування врожайності та якості насіння сортів сої залежно від площі живлення в Правобережному Лісостепу України. *Новітні агротехнології*. 2024. Т. 12, № 2. <https://doi.org/10.47414/na.12.2.2024.304338>.

9. Рибальченко А.М. Особливості формування сортових ресурсів та урожайності сої в Україні. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2022. № 3. С. 18-25.

10. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні. <https://sops.gov.ua/ua/derzavnij-reestr>.

11. Методика проведення експертизи сортів рослин групи зернобобових та круп'яних на відмінність, однорідність і стабільність / за ред. С. О. Ткачик. 2-ге вид., випр. і доп. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2016. С. 129–140. URL: <https://sops.gov.ua/uploads/page/5b9233c047623.pdf>.

Список використаної літератури у транслітерації

1. Ivasyk M.V., Bakhmat M.I. (2022). Pidvyshchennia produktyvnosti zerna soi v umovakh Podillia. Podilskyi visnyk: silske hospodarstvo, tekhnika, ekonomika [*Increasing the productivity of soybean grain in Podillya*]. *Silskohospodarski nauky – Podilsky Bulletin: Agriculture, Technology, Economics*. Issue. 2 (37). S. 51–57. DOI: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2022-2-8>. [in Ukrainian].

2. Lebid L. (2023). Rekordne vyroshchuvannia. Kudy i yak eksportuvatymetsia ukrainska soia. Veres [*Record cultivation. Where and how Ukrainian soybeans will export*]. URL: <https://agroportal.ua/publishing/lichnyi-vzglyad/rekordne-vyroshchuvannya-kudi-i-yak-eksportuvatimetsya-ukrajinska-soy> (data zvernennia: 02.02.2024). [in Ukrainian].

3. Petrychenko V.F., Korniiichuk O.V. (2022). Naukove zabezpechennia vyrobnytstva kormiv v umovakh voiennoho stanu [*Scientific support of feed production in the conditions of martial law*]. *Kormy i kormovyrobnytstvo – Feed and feed production*. Issue. 93. 10–20. DOI: 10.31073/kormovyrobnytstvo202293-01. [in Ukrainian].

4. Biliavska L.H., Rybalchenko A.M. (2019). Minlyvist hospodarsko-tsinnykh oznak soi v umovakh Livoberezhnoho Lisostepu Ukrainy [*Variability of economic and value signs of soybean in the conditions of the Left Bank Forest-Steppe of Ukraine*]. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii – Bulletin of the Poltava State Agrarian Academy*. Issue 1. 65–72. DOI: <https://doi.org/10.31210/visnyk2019.01.08>. [in Ukrainian].

5. Rybalchenko A.M. (2021). Plastychnist ta stabilnist hospodarskykh oznak kolektsiinykh zrazkiv soi [*The plasticity and stability of economic features of soybean collection samples*]. *Zroshuvane zemlerobstvo. Selektiia, nasinnytstvo – Irrigated*

agriculture. Selection, seed. Issue. 76. 69–74. DOI: <https://doi.org/10.32848/0135-2369.2021.76.13>. [in Ukrainian].

6. Liubych V.V. (2020). Tekhnologichne otsiniuvannia yakosti nasinnia soi zalezho vid sortu [Technological assessment of soybean seed quality depending on the variety]. *Visnyk Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva – Bulletin of the Uman National University of Horticulture – Bulletin of the Uman National University of Horticulture*. № 2. 32–37. DOI: 10.31395/2310-0478-2020-2-32-37. [in Ukrainian].

7. Krisdiana R., Prasetyaswati N., Sutrisno I., Rozi F., Harsono A., Made Jana Mejaya (2021). Financial feasibility and competitiveness levels of soybean varieties in rice-based cropping system of Indonesia / Sustainability. Vol. 13 (15). Article no. 8334. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13158334>. [in English].

8. Lemeshyk A.V., Novytska N.V. (2024) Formuvannia vrozhaivosti ta yakosti nasinnia sortiv soi zalezho vid ploshchi zhyvlennia v Pravoberezhnomu Lisostepu Ukrainy [Formation of yield and quality of seeds of soybean varieties depending on the nutrition area in the Right -Bank Forest -Steppe of Ukraine]. *Novitni ahrotekhnologii – The latest agrotechnology*. Vol. 12, № 2. <https://doi.org/10.47414/na.12.2.2024.304338>. [in Ukrainian].

9. Rybalchenko A.M. (2022). Osoblyvosti formuvannia sortovykh resursiv ta urozhaivosti soi v Ukraini [Features of formation of varietal resources and yield of soybean in Ukraine]. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii – Bulletin of the Poltava State Agrarian Academy*. № 3. 18-25. [in Ukrainian].

10. Derzhavnyi reestr sortiv roslyn, prydatnykh dlia poshyrennia v Ukraini [Enti-state register of plant varieties suitable for distribution in Ukraine]. <https://sops.gov.ua/ua/derzhavniy-reestr> [in Ukrainian].

11. Tkachyk S.O. (2016). Metodyka provedennia ekspertyzy sortiv roslyn hrupy zernobobovykh ta krupianykh na vidminnist, odnoridnist i stabilnist [Methods of examination of varieties of plants of a group of legumes and cereals for differences, uniformity and stability]. 2-he vyd., vypr. i dop. Vinnytsia : FOP Korzun D. Yu. 129–140. URL: <https://sops.gov.ua/uploads/page/5b9233c047623.pdf> [in Ukrainian].

ANNOTATION

ANALYSIS OF SOYBEAN VARIETAL RESOURCES AS OF 2025 IN UKRAINE

The article provides an analysis of soybean varieties, which are listed in the State Register of Plant Varieties suitable for distribution in Ukraine as of 2025. The analysis of soybean varieties by ripeness groups, applicants and years of plants in the register was analyzed. As of 2025, 365 varieties of soybeans were entered in the register of plant varieties of plant varieties suitable for distribution. Early ripening - 134 pcs. or 37.0% of ripe - 58 pcs. or 16.0%, medium -early - 46 pcs. or 13.0%, medium -ripe - 122 pcs. or 33.0%, late ripening - 5 pcs. or 1.0%. In terms of ripeness, the largest number of varieties of soybeans is 37.0% in the early ripening group, in our opinion, this is due to the insignificant duration of the growing season in these varieties, which are guaranteed to ripen in any growing area of Ukraine and the lower parameters of harvesting at the time of harvesting.

The largest number of varieties that are listed in the State Register of Plant Varieties suitable for distribution in Ukraine are domestic breeding (UA) - 135 pcs. or 37 %, as well as for Canadian breeding (CA) - 74 pcs, or 20 %, France (FR) - 40 pcs. or 11.0%, Austria (AT) - 33 pcs. or 9.0%, Germany (DE) - 18 pcs., (USA) US - 12 pcs., Italy (IT) - 10 pcs., Poland (PL) - 8 pcs., Hungary (HU) - 8 pcs., Romania (RO) - 7 pcs., Belgium (Be) - 6 pcs.

The largest number of varieties of soybeans, which are listed in the State Register of Plant Varieties, have been listed in Ukraine over the last five years from 19 to 57 pcs. In addition, a large number of varieties in the register are presented with varieties that were entered during 2014-2019-32.0%. That is, it should be noted that in Ukraine there are enough varietal resources of soybeans to meet the needs of farms of commodity production of grain, taking into account a sufficient range of soybean varieties for varieties.

Keywords: varieties, ripe group, applicant country, year, register.

Fig. 3. Lit. 11.

Інформація про автора

Ковальчук Андрій Васильович, Співзасновник фермерського господарства «САВАОФ» <https://orcid.org/0009-0007-3033-9872>.

Kovalchuk Andriy Vasyliovych, Co-founder of the "SAVAOF" farm., <https://orcid.org/0009-0007-3033-9872>.

Надходження статті 29.09.25.

Прийнято 06.11.25.

Опубліковано 25.12.25.